

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ DERGİSİ

Istanbul Commerce University Journal of Science

<http://dergipark.org.tr/ticaretfbid>

Araştırma Makalesi / Research Article

ADANA'DA YEREL YÖNETİMLERİN ÇEVRESEL KARAR VERME SÜREÇLERİNDE KATILIMIN ROLÜ: SARIÇAM, CEYHAN VE KOZAN ÖRNEKLERİ

THE ROLE OF PARTICIPATION IN ENVIRONMENTAL DECISION-MAKING PROCESS
OF LOCAL GOVERNMENTS IN ADANA:
THE SAMPLES OF SARIÇAM, CEYHAN AND KOZAN

Nermin Merve YALÇINKAYA¹

Fadime BAĞ²

Muzaffer YÜCEL³

<https://doi.org/10.55071/ticaretfbid.1083860>

Sorumlu Yazar / Corresponding Author
nbaykan@cu.edu.tr

Geliş Tarihi / Received
07.03.2022

Kabul Tarihi / Accepted
08.08.2022

Öz

Küresel perspektifte teknolojik boyutta yaşanan gelişmeler, sektörel hizmet ve uygulamaların ağırlıklı olarak teknolojik tabanlı yürütülmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de çevresel karar verme mekanizmasında yerel yönetimlerin etkinliği ve bu çerçevede verimlilik, şeffaflık, yerelleşme, yönetilenlerin katılımı, temsil vb. kavramlar oldukça önemlidir. Yerel yönetimler, vatandaşın en yakın birimleri olarak yerel halkın gereksinimlerini ve beklentilerini belirlemede ve hizmet üretiminde önemli role sahiptir. Bu kapsamda, yerelde yaşam kalitesinin yükselmesini hedefleyen planlama çalışmaları ve yerelde katılımı destekleyici politikalar; ülkemizde katılımı destekleyen bakış açısında olmalıdır. Yürütülen kamusal hizmetler kapsamındaki farklı mühendislik tabanlı uygulama çalışmalarında da görüş bildirmesi vb. ile katılım desteklenebilir. Bu çalışmada, Türkiye'de yerel yönetimlerin çevresel karar verme mekanizmalarının etkinliğinin artırılması ve katılımcı süreçlerin desteklenmesi hedefiyle, halkın çevresel karar verme mekanizmalarına entegrasyonu üzerine kurumsal ve yasal çerçevede bir araştırma yürütülmüştür. Bu kapsamda, öncelikle ilgili mevzuat ve yerel planlama sistemi kuramsal çerçevede araştırılmıştır. Ardından, yerelde yürütülen teknolojik tabanlı hizmet süreçleri ve halkın hizmete bu kanalla erişebilirliği incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, katılımı artırılması ve etkinliğini sağlamak üzere belirli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevresel katılım, çevre yönetimi, e-katılım, e-yönetişim, planlama ve mühendislik uygulamaları

Abstract

Technological developments offer an opportunity to carry out services and applications of several sectors based on technology. Concepts such as efficiency, transparency, decentralization, public participation, representation are quite important on the effectiveness of local governments in environmental decision-making in Turkey. Local governments, as the most accessible institution for citizens, have an important role in determining the needs and expectations of people and providing services. Planning studies and policies aiming to increase the quality of life at the local level in Turkey should be in a perspective that provides participation. Participation in engineering-based studies within the scope of public services can also be supported through channels like feedback. In this study, it is conducted a research in the institutional and legal framework on the integration of public into environmental decision-making mechanisms. The fundamental objective is to increase the efficiency of environmental decision-making mechanisms of local governments in Turkey and to support participatory processes. Firstly, the relevant legislation and local planning system were investigated theoretically. Then, the technology-based service processes carried out locally and the accessibility of the public to the service through this channel were examined. As a conclusion of the study is developing participation and ensuring its effectiveness.

Keywords: Environmental participation, environmental management, e-participation, e-governance, planning and engineering applications.

¹Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Adana, Türkiye.
nbaykan@cu.edu.tr, Orcid.org/0000-0002-0860-1498.

²Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Adana, Türkiye.
fadimebag38@gmail.com, Orcid.org/0000-0002-7292-9682.

³Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Adana, Türkiye.
myucel@cu.edu.tr, Orcid.org/0000-0002-7269-6719.

1.GİRİŞ

Çevre, doğal, kültürel ve sosyal bileşenlerin bir arada ve etkileşim içinde buldukları ortamı ifade etmektedir (Yücel, 2018). Canlı yaşamının başlangıcından bu yana yararlanılan çevresel kaynaklar üzerinde, tarihsel süreçte 19. Yüzyılın en önemli ekonomik ve teknolojik hareketi olan Sanayi Devrimi ardından hızı bir değişim süreci yaşanmaya başlanmıştır (Ashton, 1997; Allen, 2009; Yücel, 2011; Yalçınkaya, 2019).

Küresel perspektifte yoğunluğu zamanla artan farklı kültürel baskılar, özellikle doğal sistem bütünlüğünün zarar görmesine ve beraberinde çevresel dinamikler üzerinde çeşitli olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kentlerdeki endüstriyel gelişmelerden kaynaklanan istihdam olanakları ve kırsaldaki ekonomik, siyasal ve sosyolojik boyutta yaşanan çeşitli sorunlar, kente göç hareketini hızlandırmıştır (Yalçınkaya, 2019). Bu hareket, ulusal ve uluslararası birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar; motorlu araçlar ve araç sahipliğinde artış, kişi başı kaynak kullanımlarındaki artış, nüfus artışına bağlı olarak katı-sıvı atıkların ıslahında yaşanan bertaraf sorunları, fosil yakıt kullanımındaki artış, pestisit kullanımının yaygınlaşması, doğal/kırsal alanlarda aşırı otlatma kaynaklı tahribatlar ve kaçak avlanmalar, endemik türlerin yok edilmesi, yabancı yurtlu bitki kullanımının yaygınlaşması yangın ve erozyon oranlarının yükselmesi olarak sıralanabilir. Alan kullanımları ve taşıma kapasitelerinde kültürel baskıların artmasına neden olan bu sorunların yanı sıra, birçok kentte nüfus projeksiyonları ile öngörülemez bir nüfus artışı ve buna bağlı olarak düzensiz yapılaşma süreci görülmeye başlanmıştır. Böylece; su, toprak, hava vb. çevresel bileşenlerde kirliliğin artması, radyoaktif kirlenme, gürültü kirliliği, ışık kirliliği, biyoçeşitlilik tahribatı, habitat ve biyotop yapılarındaki bozunumlar, sulak alanların ve göllerin kurutulması gibi olumsuz sonuçlar farklı coğrafyalarda ciddi bir düzeye yükselmiştir (Yücel, 2010; Bağ, 2017).

Çevre sorunlarının bölgesel ve ülkesel sınırlarını aşması, yaşanabilir bir dünya hedefleyen birçok kurum/kuruluş ve ülkenin çevre sorunları ile mücadele konusunda işbirliğini gerektirmektedir, 1970'li yıllarda artan çevresel farkındalığın etkisiyle, ilgili küresel organizasyonlar düzenlenmeye ve yeni yaklaşımlar benimsenmeye başlanmıştır. Bu kapsamda yer alan “çevre koruma” yaklaşımı, çevre sorunlar mücadele çalışmalarının temelinde yer almaktadır. Çevre koruma, doğal çevrenin sürdürülebilir kullanımının sağlanması amacıyla çevreye zarar verebilecek atık ve artıkların alıcı ortam olan çevreye verilmesinin minimum düzeye indirilmesi; mevcut kirlilik ve bozulmaların da giderilmesi anlamına gelmektedir. Yücel (2018) ise çevre korumayı; sürdürülebilir kalkınma anlayışı doğrultusunda koruma-kullanma dengesinin gözetildiği önlemlerin alındığı çalışmalar olarak tanımlamaktadır. Çevre koruma kapsamında yer alan konuları; biyolojik ve ekolojik çerçevede doğa koruma, peyzaj planlama, rekreasyonel planlama ve yeşil alan planlaması olarak tanımlamaktadır. Teknolojik ve hijyenik çerçevede ise çevre koruma; havanın temizliği, gürültüden korunma, iklim düzenlemesi, ışıklardan korunma, toprağın korunması, suların korunması, katı atıkların yok edilmesi ve zararlı kimyasal maddelerden korunmaktır (Yücel, 2018).

Çevrenin korunması hedefi taşıyan ve söz konusu sorunların çözümüne yönelik çalışmaların, yasal sınırlayıcılar ve bilimsel bulgular çerçevesinde uygun tekniklerden yararlanılarak planlama ve mühendislik çalışmaları ile yürütülmesi optimal sonuçlara ulaşmada etkinlik sağlar. İlgili karar verme mekanizması ve uygulama süreçlerinde, merkezi yönetimler ile birlikte yerel yönetimler de yetki, görev ve sorumlulukları ile etkin bir şekilde hizmet etme yükümlülüğü taşır. Çevre bileşenlerinde meydana gelen tahribatların, yerelden genele yayıldığı düşünüldüğünde, bu sorunların çözümüne ya da önlenmesine yönelik planlama ve uygulama süreçlerinde yerel otoritenin rolü ortaya çıkmaktadır. Çevre kirliliğinin idari sınırlar ile ilişkilendirilemeyen niteliği gereği, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi konusu sorunun kaynağında çözülmesini öncelikli kılmaktadır. Bu noktada yerel yönetimlere çok önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Yürürlükteki mevzuat irdelendiğinde, gerek 2872 sayılı Çevre Kanunu ve bu Kanunun uygulanmasına yönelik çıkarılan Yönetmeliklerde; gerekse 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu çerçevesinde özellikle belediyelere çevre sorunlarının çözümüne yönelik önemli yetki, görev ve sorumlulukların yüklendiği görülmektedir (Çiftçioğlu & Aydın, 2019).

Son yıllarda küresel perspektifte ciddi bir sorun haline gelen COVID-19 küresel salgını gibi konular, her ülkenin kendi yasal ve yönetsel çerçevesinde aldığı önlemlerin yanı sıra; hijyen önceliği, sosyal mesafe ve bireysel izolasyon her ülke vatandaşının uyması gereken bir sorumluluk haline gelmiştir. Salgının yayılımının azaltılması amacıyla, farklı önlemler alınmış ve kısıtlamalar uygulanmıştır. Sosyal hayata dair gereksinimlerin karşılanması ve farklı sektörlerle ilişkin uygulamalar mümkün olduğunca bireysel, telefon ya da internet tabanlı sağlanmaya başlanmıştır (Yalçınkaya, 2021). Vatandaşların evlerinde bulunmaları ile birlikte karar verme süreçlerinde internet tabanlı toplantılar önem kazanmış ve uzaktan çalışmada modellerine geçilmiştir. Bu kapsamda, görevlerin çoğu internet üzerinden yürütülmeye çalışılmıştır. Salgının etkisi ile de yerel yönetimlerde karar verme mekanizmasında internet yolu ile katılımın rolü ve önemi artmıştır. Kalkınma süreçlerinde yerel ve çevresel kalkınmanın birlikte yürütülmesi gerekliliğinin öneminden hareketle de bu çalışmanın yapılması zorunluluk haline gelmiştir. Yerel yönetimlerin o bölge coğrafyasını en iyi bilen ve anında müdahale edebilme şansına sahip birimler olmaları sebebiyle çevreye karşı koruma kullanım dengesini sürdürülebilir bir şekilde sağlama gibi görevleri bulunmaktadır. Bu durum e-devlet ve e-katılım hizmetlerinin vatandaşlar için ne derece önemli olduğunu uygulamalı şekilde görme fırsatı sunmuştur. Böylelikle, çağın koşullarına uygun olarak vatandaşların ilgili kamusal konularda çevrimiçi olarak tartışabilmeleri, aktif katılım sergileyebilmeleri ve yetkililerden anında geri bildirim alabilmeleri ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Gündoğdu, 2021).

Bu çalışmada, yerel yönetimlerin çevresel karar verme süreçlerinde katılımın rolü Sarıçam, Ceyhan ve Kozan ilçelerinde irdelenmeye çalışılmıştır. Çevresel karar vermede problemin yaşandığı yörede problemin çözümünün yerelde daha erken yapılabileceğinden hareketle; çevre sorunları ile mücadelede katılımcı karar verme süreçleri ve çevresel karar verme mekanizmasında (planlama ve mühendislik uygulamaları tabanında) katılımın önemine ilişkin çalışmanın bilimsel ve kuramsal çerçevesi kapsamında hukuki ve bilimsel çerçevede literatür taraması yapılarak yerel yönetimlerde katılımcılık kavramı incelenmiştir. Ardından, çalışmada örnek olarak seçilen yerleşimlere yönelik yerel yönetimin çevre tabanlı hizmetleri ve vatandaş-yerel otorite arasındaki şeffaf ve erişilebilir katılım kanalları e-yönetişim düşüncesi ile incelenmiştir. Bunun sonucunda konu ile bağlantılı olarak, çevre tabanlı planlama ve mühendislik hizmetlerinin etkin yürütülmesinde gözlenen yetersizliklere yer verilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise, çevresel karar verme mekanizmalarının yerel ölçekte geliştirilmesinin ve bu süreçlerde vatandaşın etkin katılımının önemine vurgu yapılarak, belirli öneriler geliştirilmiştir.

1.1. Çalışmanın Bilimsel Çerçevesi; Çevre Sorunları ile Mücadelede Katılımcı Karar Verme Süreçleri ve Yerel Yönetimlerde Katılımcılık

Sanayi Devriminin ardından çevresel bileşenler üzerindeki kültürel baskıların önlenmesi ya da azaltılmasına yönelik sistematik önlemlerin alınmaması nedeniyle, dünya üzerinde farklı bölgelerde dikkat çeken büyük olaylar yaşanmıştır. 1952 yılında İngiltere’de yaşanan Büyük Sis Olayı, bu konudaki ilk örnekler arasında yer almaktadır. 1970’li yıllarda artan çevresel farkındalığın etkisiyle, bu konuda uluslararası ölçekte çalışmalar yapılmaya ve organizasyonlar düzenlenmeye başlanmıştır. Düzenlenen ilk organizasyonlardan biri Tabiatın Korunması Hakkında Avrupa Konferansı (1970 yılı) olarak gösterilebilir. 1972 yılında ise, Birleşmiş Milletler tarafından 5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında İsveç’in başkenti Stockholm’da Türkiye

dahil 113 ülke devlet ve hükümet temsilcilerinin katılımıyla “Birinci Dünya Çevre Konferansı” düzenlenmiştir. Konferans Sonuç Bildirgesi’nde çevre sorunlarının uluslararası iş birliği ile çözümlenebileceği ve çevre konusu dikkate alınmadan ekonomik kalkınmanın mümkün olmayacağı vurgulanmıştır (Roberts, 1976; Hardoy ve ark., 1992; Gardner & Stern, 1996; Yücel, 2003; Say & Yücel, 2005; Yalçınkaya, 2019).

Birinci Dünya Çevre Konferansı’nın 20. yılında, sürece yönelik bir değerlendirme yapmak ve yeni politikalar üretmek üzere 3-14 Haziran 1992 tarihleri arasında Brezilya’nın başkenti Rio De Janeiro’da 175 ülkenin devlet ve hükümet başkanı ve temsilcilerinin katılımı ile “İkinci Dünya Çevre Konferansı” düzenlenmiştir. Konferansta Rio Deklerasyonu’nda öneri niteliğinde 27 ilke belirlenmiştir. Bu çerçevede yer alan İlke 10, İlke 20 ve İlke 22; çevresel farkındalık ve katılım süreçlerini kapsamaktadır:

1. (İlke 10) “Bilgi Edinme ve Katılım” başlığı altında; çevre konuları, bireylerin belirli düzeydeki katılımları ile ele alınmaktadır.
2. (İlke 20) “Kadınların Katılımı” başlığı altında; kadınların çevrenin yönetimi ve gelişimi konularında önemli bir role sahip olmaları nedeniyle, sürdürülebilir kalkınmayı başarmada kadın katılımının gerekliliği ifade edilmiştir.
3. (İlke 22) “Yerel Halka Destek” başlığı altında ise yerel halk ve diğer toplulukların bilgi birikimlerinin ilgili bölgelerin kalkınma ve çevre yönetimi süreçlerinde önemi belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, sürdürülebilir kalkınma adına devletlerin etkin katılım sağlamalarının önemli olduğu, kimliklerini ve kültürlerini desteklemesi ve tanınması konularında ilkeler belirlenmiştir (Yücel, 1999).

Katılımlı karar verme süreçlerinin 1992 Rio Konferansı öncesinde de farklı ülkelerde gerçekleştirildiği bilinmektedir. Ancak Gündem 21 ve Yerel Gündem 21 projelerinin başlatıldığı bu Konferans, küresel perspektifte katılımlı süreçlerin kurumsallaşması açısından oldukça önemli bir gelişme olarak kabul edilmektedir (T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009). Ulusal/yerel yaşam kalitesini artırmada sorumluluk, eşitlik, özgürlük ve dayanışmaya dayandırılan Gündem 21, halkın yerel yönetime doğrudan katılımı ve doğrudan kontrol şansını artıracak bir araç özelliği taşımaktadır. Bu nedenle Gündem 21, “idare merkezli değil toplum merkezli” olup; kamu, özel ve sivil sektörlerin birlikteliğinde katılımcı bir yönetim anlayışının altını çizmiştir (Görün, 2006). Bu kapsamda ayrıca, karar verme sürecinde çevre ve kalkınmanın bütünleştirilmesi çerçevesinde çevre yönetiminin ne derece önemli olduğu vurgusu yapılmıştır (Yücel, 1999).

Çevre yönetimi, Türkiye’de 9.8.1983 tarih ve 2872 sayılı Çevre Kanunu uyarınca, idarî, teknik, hukukî, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel araçları kullanarak doğal ve yapay çevre unsurlarının sürdürülebilir kullanımını ve gelişmesini sağlamak üzere yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde belirlenen politika ve stratejilerin uygulanması olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede; Çevre konusunda koruma-önleme-kirliliklerin giderilmesi konularının çözümünde; vatandaşlar, ilgili bakanlıklar, sivil toplum kuruluşları (STK), meslek odaları ve üniversiteler gibi kamu kurum veya kuruluşları ortak hareket ederek çözüm arayışında olmalıdırlar. Bu çözümlerin geliştirilmesinde katılımın sağlanması önem taşımaktadır. Avrupa Birliği katılım müzakerelerinde de konunun önemine değinilmiş çevrenin korunmasında ortak hareket etme gerekliliği üzerinde durulmuştur. 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında çevreye ilişkin bilgilere ulaşma, zarar veren faaliyetleri yetkililere bildirme ve çevreyle ilgili bilgilere ulaşabilme hakkına da sahip olduğu ifade edilebilir. Ancak Bimay (2021), Kanun’un uygulama aşamasında yaşanan sorunlar ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak sistematik olarak güncellenmemesi nedeniyle çevre korumada etkinliğinin azaldığını belirtmektedir.

Çevre yönetimi; hem çevrenin hem de çevresel dinamikler üzerinde kültürel baskılara ve tahribata neden olan insan faaliyetlerinin yönetimini kapsamaması nedeniyle sürdürülebilirlik adına

oldukça önemlidir. Çevre yönetiminde katılımcılığı destekleyen; vatandaşın bilgi edinme, başvuru vb. haklarını kullanmasına yönelik yasal düzenlemeler mevcuttur. Bu doğrultuda, kentsel ve kırsal yerleşimlerin yerel yönetimlerinin çevresel konularda halkın katılımını ne derece sürece dahil ettikleri, sürecin başarısı ve çıktıları açısından oldukça önemlidir (Toprak, 2012; Boyraz, 2022).

Çevrenin korunması ve geliştirilmesi, kirliliklerin yerinde önlenmesi gibi çevrenin yönetimi konularında katılım önemlidir. İlgili bölgeyi tanıyan halkın katılımı, potansiyel ya da mevcut çevresel sorunların neden ve çözümü noktasında etkinlik sağlayabilir. İl özel yönetimleri ve mahalle yönetimlerine kıyasla, belediyeler çevre yönetimi açısından daha etkin ve yetki sahibidir. Bu çerçevede, kentlinin gereksinim ve beklentilerinin karşılanmasında fazla sayıda sorumlulukla karşı karşıya olmakla beraber, yaşanan bir çevresel sorunun çözümünde de merkezi yönetime kıyasla daha kısa sürede müdahale etme fırsatına sahiptir (Zengin, 2009).

Anayasanın 127. Maddesi'nde Mahalli İdareler başlığı altında yerel yönetimler ile ilgili bilgilere aşağıdaki gibi değinilmiştir:

Madde 127 – Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir. Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. (Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/12 md.) Mahalli idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. (Mülga ikinci cümle: 21/1/2017-6771/16 md.) Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir. Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir. Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir. Mahalli idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Cumhurbaşkanının izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

Yerel yönetimler, çalışma ölçeği yönünden vatandaşa en yakın birimler olarak yerel halkın gereksinimlerini ve beklentilerini belirlemede ve hizmet üretiminde önemli bir role sahiptir. Ayrıca yerel yönetimler, ülkede demokrasinin yerleşmesi ve sağlam temellere oturmasında da yönlendirici etkisi olan birimlerdir. Bu durumun gerekçesi olarak, gerçek anlamda yerelde demokrasi sağlanmadan uluslarda sağlanmasının mümkün olmaması gösterilebilir. Bu nedenle, ilgili yerel birimler, halkın sorumluluk duygusunu ve siyasal bilinci geliştirmekte, demokratik rejimin sağlıklı işleminde önemli rol oynamaktadırlar (Görün, 2006; Hacıköylü, 2013).

Yerel yönetimler, bağlı buldukları bölgelerde kamu yönetimi sisteminin yönetimden sorumlu temel birimlerindedir. Temizlik, kanalizasyon, ulaşım ve planlama hizmetlerinin yanı sıra eğitim ve sağlık hizmetleri, yeşil alanların korunması, geliştirilmesi ve yeni alanların planlanması gibi çeşitli görevleri de bulunmaktadır.

Katılımcılığa ilişkin tartışmaların odak noktasında yer alan yerel yönetimler, kimi zaman ise, katılımcılıktan uzak bir yaklaşımla karar verme süreçlerini yürüttüğü örnekler ile de bu tartışmalara konu olabilmektedir. Buna karşılık, karar verme mekanizmasına katılım ile ilgili

kavramlara yönelik farkındalık günümüzde önem kazandığı, özellikle gelişmiş ülkelerdeki uygulama alanlarının sayısı ve kapsam yönünden arttığı ifade edilebilir.

Katılım eğiliminin artmasında, küreselleşme süreci kapsamında bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerin etkisi oldukça fazladır. Bu kapsamda yeni bir yaklaşım olarak yönetim kavramı; yöneten ile yönetilenlerin yönetim sürecine ilişkin kararları birlikte belirlemeleri esasına dayanır. Yerel yönetim ise, bu yeni yönetim anlayışının en belirgin unsuru da katılım olarak ortaya çıkmaktadır (Hacıköylü, 2013).

Üst ölçekli politika belgeleri kapsamında On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) incelendiğinde, çevre yönetiminin sağlanması ve çevresel katılımın yerel perspektif boyutu kazanması amacıyla, Plan'da demokratikleşme ve iyi yönetim kavramları üzerinde durulduğu görülmektedir. Konu ile ilgili olarak, Plan dönemi temel hedefleri arasında;

1. Vatandaş memnuniyetini esas alan, şeffaf, hesap verebilir, etkin, katılımcı bir yaklaşımla çalışan ve toplumsal potansiyeli etkinleştiren demokratik bir yönetim anlayışıyla kamuda demokratik müessese ve usullerin güçlendirilmesi,
2. Kamu hizmetlerinin vatandaşa en yakın idari birimler eliyle yürütülmesi ve vatandaş memnuniyetinin üst düzeye çıkarılması amacıyla yerel yönetimlerin hizmet sunma kapasitesinin artırılması,
3. Gelişen iletişim teknolojilerinin, kaynakların ekonomik ve etkin kullanımını desteklemek amacıyla, kamusal yetki ve görevi olan kurumlar açısından hesap verme sorumluluğunun ve saydamlığın geliştirilmesine katkı sağlaması,
4. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin karar verme, uygulama ve denetleme süreçlerine vatandaş katılımının artırılmasını desteklemesi yer almaktadır.

Plan döneminde iletişim teknolojilerinin etkili bir şekilde kullanılması suretiyle kamuda hesap verebilirlik, şeffaflık ve katılımcılığın güçlendirileceği belirtilmiştir (On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

1.2. Çalışmanın Kuramsal Çerçevesi

Çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan araştırma konusu ve araştırma soruları aşağıda verilmiştir:

Araştırma konusu: Yerel yönetimlerin çevresel karar verme mekanizmasında etkin katılımcılığın sağlanması gerekliliğinden yola çıkılarak, Adana ili Sarıçam, Kozan ve Ceyhan ilçelerinin tutum ve uygulamalarının araştırılması.

Araştırma sorusu 1: Çevre yönetimi kapsamında etkin katılımcılığın önemini ifade eden temel faktörler nelerdir?

Araştırma sorusu 2: Çalışma alanı olarak seçilen ilçelerin çevresel karar verme mekanizmasında katılımcılığı güçlendirecek altyapı hizmetleri nelerdir?

2. MATERYAL VE METOD

2.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini Adana'nın üç büyük kenti Sarıçam, Ceyhan ve Kozan oluşturmaktadır. Sarıçam'ın Adana'nın dört merkez ilçesinden biri olması; Ceyhan ve Kozan'ın

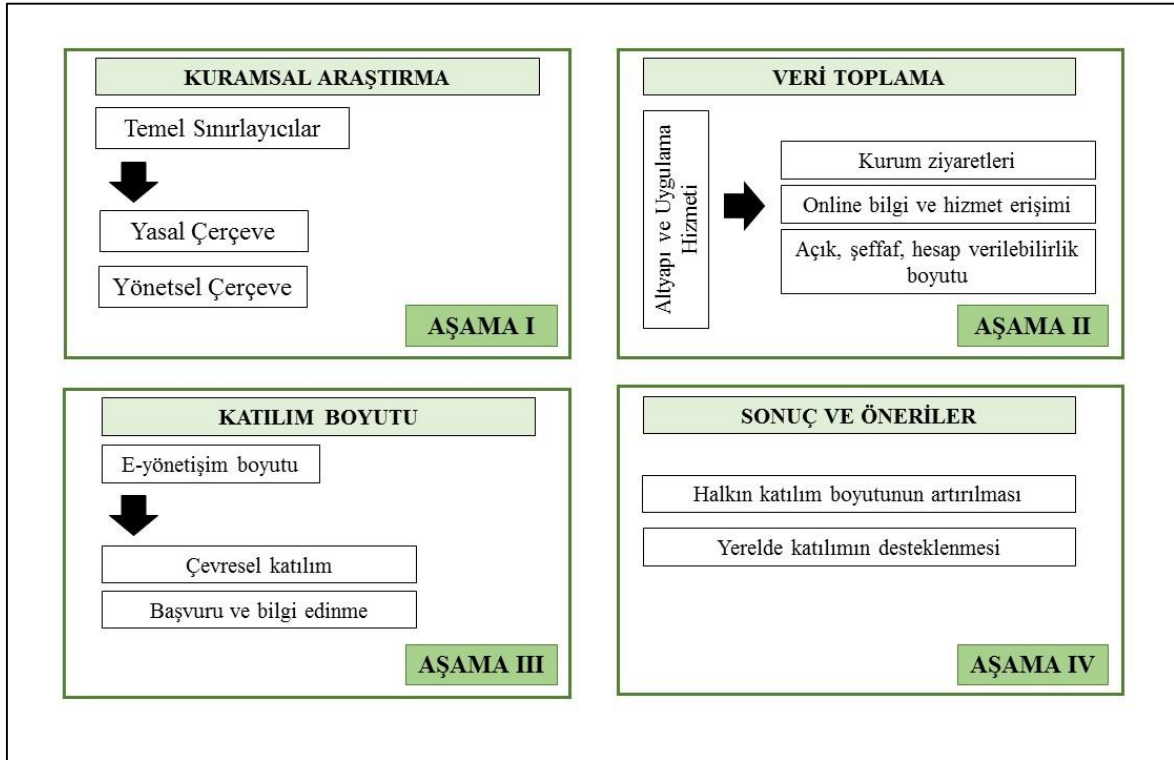
ise, Adana'nın merkez ilçeleri dışında kalan nüfusu en yüksek iki ilçesi olması (TUİK, 2022) bu kentlerin araştırma sürecine alınmasının gerekçesini oluşturmaktadır. 2021 yılı Türkiye nüfus verilerine göre, Sarıçam'ın nüfusu 208.227, Ceyhan'ın nüfusu 159.955, Kozan'ın ise 132.320 kişidir (TUİK, 2022). Yönetişim ve e-yönetişim uygulamaları kapsamında, çalışma alanı olarak seçilen ilçelerin kurumsal web siteleri ve "bilgi edinme başvurusu" sonucu elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Çalışmanın diğer materyalleri olarak aşağıda sunulan yasal mevzuat, sınırlayıcı bir çerçeve sunmaktadır:

- 10/7/2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu,
- 12/11/2012 tarih ve 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,
- 3/7/2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu,
- 9/10/2003 tarih ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu

2.2. Metod

Araştırma sürecinde izlenen akış şeması kapsamında, genel olarak dört temel aşama yer almaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmanın Akış Şeması

İlk aşamada, yerel yönetimlerde karar verme mekanizmasına halkın katılımı kuramsal çerçevede araştırılmıştır. Türkiye’de yerel yönetimlerin tabi olduğu ilgili mevzuat çevresel katılım açısından incelenmiştir.

İkinci aşamada, yerelde altyapı ve uygulama hizmetinin boyutlarını netleştirebilmek amacıyla mevcut durum analizi yapılmıştır. Bu kapsamda kurum ziyaretleri ve bire bir görüşmeler yürütülmüş, ayrıca online bilgi ve hizmet kanalları incelenmiştir. Kurumsal web sayfalarında

katılımın gerçekleştirilebilmesi için gerekli unsurların bulunup bulunmadığını değerlendirilmesi amacıyla kriterler oluşturularak içerik analizi yapılmıştır. Nicel bir değerlendirme tekniği yürütülen bu aşamada, web sayfalarının inceleme aracı olarak seçilme nedeni, e-yönetişim uygulamalarının erişimi en kolay, daha geniş kitlelere ulaşabilen ve en bilinen aracı olmasıdır.

Büyükşehir belediyelerinin kurumsal web sayfaları, e-katılıma esas e-yönetişim uygulamalarının değerlendirilmesine yönelik belirlenen kriterler; (i) Web Sitesi Bilgi ve Erişilebilirlik Değerlendirmesi, (ii) Vatandaş ile İletişim, (iii) Açıklık, Şeffaflık, Hesap Verebilirlik, (iv) Çevresel Açından ‘Katılım’ (Belediyeden Vatandaşa İletişim, Vatandaştan Belediyeye İletişim) dir. Web sayfaları incelenirken kullanılan kriterlerden mevcut olanları için e-yönetişimin Adana Büyükşehir Belediyesi ve Bağlı Üç İlçesinde Çevresel Açından ‘Katılımcılık’ Perspektifinde Değerlendirilmesi Tablosunda; “1”, mevcut değilse “0” olarak işlenmiştir. Kriterler doğrudan web sayfasında bulunmuyorsa, ana sayfada veya bulunması gereken menülerin içinde bulunmuyorsa, başka bir web sayfasına yönlendiriliyorsa, site içi arama yapılarak ya da belediye sosyal medya hesaplarından erişilebiliyorsa tabloda bu durum “0,5” olarak ifade edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü aşamasında katılım boyutu ilçeler özelinde çevresel katılım ve bilgi edinme yönünden değerlendirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ve dilekçeler ile elde edilen; çevresel açıdan katılımcılık yerel yönetimlerde en çok hangi konularda gerçekleştirilmiş sorunsalı çerçevesinde bilgiler incelenmiştir.

Çalışmanın son aşamasında ise, halkın katılım boyutunun desteklenmesi ve katılımcılığın geliştirilmesi amacıyla belirli öneriler geliştirilmiştir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.2. Yerelde Çevresel Katılımcılık Kapsamındaki Yasal ve Yönetimsel Çerçeve

Yerel yönetimlerde çevre sorunlarının katılımcı yaklaşım ile çözümünü destekleyici, konu ile ilgili yerel yönetimlere yetki ve sorumluluk veren ilgili düzenlemeler içeren farklı kanunlar bulunmaktadır. 10/7/2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu kapsamında belirtilen konularda yerel yönetimler çevresel karar verme süreçlerinde yetkili kılınmıştır. Kanun’un 7/i maddesinde büyükşehir belediyelerinin yetki alanları ve sorumlulukları belirtilmektedir. Anılan madde hükmüne göre; çevrenin sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde korunmasını sağlamak ve bunu sağlarken yerine getirilmesi gerekli görevleri uygulama konularına yer verilmiştir.

Büyükşehir belediyelerinin, çevrenin korunması ve yönetiminde çevresel bileşenler üzerinde etkili olan konularda sürdürülebilirlik ve kamu yararı amacı taşıyan faaliyetlerin yürütülmesinde öncelikli yetkili ve sorumlu birimlerdir, çıkarımı kolaylıkla bu maddede yapılabilir..

Kanun’un 7/m maddesinde, büyükşehir belediyelerini toplumun sosyal altyapısını geliştirmek amacıyla kültürel, sosyal ve spor alanlarında teşvik eden ve yönlendiren hükümler yer almaktadır. Kanun’un 7/o maddesinde; kentsel doku bileşenlerini büyükşehir belediyelerinin sorumluluğu çerçevesine dahil ederek aslına uygun olarak korunması veya yeniden inşa edilmesi çalışmaları açıklanmıştır. Kanun’un 7/u maddesinde yer verilen il ölçeğinde yürütülen doğal afet planlama çalışmaları kapsamında büyükşehir belediyesinin yetki ve sorumlulukları tanımlanmıştır. Kanun maddesinin bu konudaki tanımlayıcı kapsamından yola çıkılarak il ölçeğindeki çevresel konular arasında yer alan afet planlama ve strateji geliştirme kapsamında büyükşehir belediyelerinin söz sahibi merci olduğu görülmektedir.

Aynı Kanun'un 15. Maddesinde, çevre ve sağlık komisyonu zorunluluğu konusuna yer verilerek; Komisyon raporlarının alenî olduğu, çeşitli kanallarla halka duyurulması gerekliliği ve talep edenlere büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenen bir bedel karşılığında verilebileceğine dair hükümler yer almaktadır.

12/11/2012 tarih ve 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında belirtilen konularda büyükşehir belediyeleri belirli çevresel konularda yetkili kılınmıştır. Kanun'un 4/a maddesinde; Büyükşehir belediyesi, "*Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi*" olarak tanımlanmaktadır. Kanun'un 7/g maddesinde; büyükşehir belediyelerinin kentsel tasarım projeleri, uygulama ve onarım çalışmaları konusundaki yetki ve sorumlulukları tanımlanmaktadır. Kanun'un 7/z maddesinde ise, afet riski taşıyan ve kamu güvenliğini tehlikeye atan binaların tahliye ve yıkım çalışmaları kapsamında yetki ve sorumluluklarına dair hükümler yer almaktadır.

3/7/2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında belirtilen konularda belediyeler belirli çevresel konularda halkın karar verme süreçlerine katılımını destekleme konusunda yetkili kılınmıştır. Konu ile ilgili Kanun'un 13. maddesinde ikamet edilen yerde belediye kararlarına katılım hakkından ve belediyelerin konu ile ilgili kişileri de katılıma teşvik etmesinden bahsedilmiştir. Kanun'un 76. ve 77. maddelerinde; kent konseylerinin çevresel katılım ve yönetim konusundaki görevleri belirtilmiş, hizmetlerde etkinliği arttırmak için gönüllü kişilerin katılımına da destek verilmesi gerekliliğinden bahsedilmiştir.

Aynı Kanun'un Ek 3. maddesinde (Ek: 15/2/2018-7099/16 md.) ise; e-belediye uygulamasına yer verilmiştir. Bu kapsamda, belediyelerin görev ve sorumluluklarını yürütme ve vatandaş başvurularının değerlendirilmesi süreçlerinde web tabanlı bir sistem kullanmasına ilişkin hükümler yer almaktadır; "*e-belediye bilgi sistemini kurmaya, işletmeye, veri saklama, veri iletimi ve veri paylaşımı ile ilgili politikaları tespit etmeye, çalışma usul ve esaslarını belirlemeye ve bu sistem ile ilgili merkezî bir hizmet standardizasyonu oluşturmaya İçişleri ile Çevre ve Şehircilik bakanlıkları müştereken yetkilidir.*" denilmek suretiyle, toplumun sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını destekleyen bir bakış açısıyla yerelde katılımın önemini vurgulandığı çıkarımı yapılabilir.

Yerelde halkın katılımını destekleyen bir diğer yasal belge ise 9/10/2003 tarih ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'dur. Söz konusu Kanun'un amacı, yönetimin demokratik bir şekilde yürütülmesi adına öncelikli olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkeleri gözetilerek kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kanun'un 3/e maddesinde, bilgi veya belgeye erişim hakkına yönelik hükümlere yer verilmektedir. Bu kapsamda, ilgili kurum ve kuruluşların talep edilen bilgi veya belgenin niteliğine bağlı olarak başvuru sahibine bir kopya temini ya da (kopya verilmesinin mümkün olmadığı durumlarda) başvuru sahibinin bilgi veya belgenin aslını inceleyerek not almasına izin verilmesine ilişkin ifadeler bulunmaktadır.

Bilgi verme yükümlülüğü ile ilgili olarak ise 5. maddede belirli hükümler yer almaktadır. Bu çerçevede; kurum ve kuruluşlar, söz konusu Kanunda belirtilen istisnai durumlar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlü oldukları belirtilmektedir.

3.2. Veri Toplama ve Katılım Boyutu (Kurumsal Web Siteleri İçerik Analizi)

Adana Büyükşehir Belediyesi ve bağlı üç ilçesinin (Sarıçam, Ceyhan ve Kozan) kurumsal web sayfalarında katılımın gerçekleştirilebilmesi için gerekli unsurların bulunup bulunmadığına yönelik bir değerlendirme yapılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. E-Yönetişimin Adana Büyükşehir Belediyesi ve Bağlı Üç İlçesinde Çevresel Açından 'Katılımcılık' Perspektifinde Değerlendirilmesi (Üzmez, 2019 ve Torres ve ark., 2006 Aktel, 2009 ve Şat, 2016 ve Gündoğdu, 2021'den geliştirilerek)

	ADANA Büyükşehir Belediyesi	SARIÇAM Belediyesi	CEYHAN Belediyesi	KOZAN Belediyesi
WEB SİTESİ BİLGİ VE ERİŞİLEBİLİRLİK DEĞERLENDİRMESİ				
Belediye yönetim şeması ve birimleri içeriyor mu?	1 Birimler görevleri ile erişilebilir durumdadır.	1 Müdürlükler yer almaktadır.	0	1 Organizasyon şeması yer almaktadır.
Belediye Başkanı e-posta adresi bulunuyor mu?	0,5 ozelkalem@adana.bel.tr adresi yer almaktadır.	0	0	0
Belediye Başkanı kurumsal telefon numarası bulunuyor mu?	1	0	0	1
Belediye Başkanı sosyal medya hesapları bulunuyor mu?	1 (https://www.facebook.com/zeydanKaralar01/ https://twitter.com/ZeydanKaralar01 https://www.instagram.com/zeydanKaralar01/ https://www.youtube.com/c/ZeydanKARALAR01)	1 (https://www.facebook.com/BilalUludag01) (https://twitter.com/avbilaluludag) (https://www.instagram.com/bilaluludag/)	0	1
Başkana mesaj gönderebilme butonu bulunuyor mu?	0,5 ozelkalem@adana.bel.tr adresi bulunmakta; Başkanın kişisel e-mail adresi yer almamaktadır.	1 "Başkana mesaj" butonu bulunmaktadır.	1 "Başkana mesaj" butonu bulunmaktadır.	1 "Bize Ulaşın" sekmesi bulunmaktadır.
Belediye başkanı ve belediye meclis üyelerinin görev paylaşımı ve sorumluluk alanları hakkında bilgiler bulunuyor mu?	1 Meclis Komisyonu başlıklar halinde verilmiştir.	0 Meclis üyeleri belirtilmiş ancak hizmetleri hakkında bilgi verilmemiştir.	0	0,5 Belediye Başkanının görevleri bulunmaktadır.

Meclis üyelerinin isimleri bulunuyor mu?	1 İsimleri ve fotoğrafları bulunmaktadır.	1 İsimleri ve fotoğrafları bulunmaktadır.	0	1 İsimleri bulunmaktadır
Meclis üyeleri e-posta adresi bulunuyor mu?	0	0	0	0
Meclis üyeleri telefon numarası bulunuyor mu?	0	0	0	0
Meclis üyeleri mesaj gönderebilme butonu bulunuyor mu?	0	0	0	0
Belediyenin en güncel Stratejik Planları, Faaliyet Raporları, Performans Programları bulunuyor mu?	1	1	0,5 Meclis gündemi erişilebilir durumdadır.	0
Çevresel çalışmalar ile ilgili herhangi bir rapor bulunuyor mu?	0	0	0	0
Çevresel konularda yapılan çalışmalar ile ilgili tutanak, haber veya görsel bulunuyor mu?	1 Hizmet alımı ve çevre düzenleme konularına ilişkin bilgiler erişilebilir durumdadır.	1	0,5 Ağaçlandırmaya çalışmalarına ilişkin meclis gündemi belirlenmiştir.	0
VATANDAŞ İLE İLETİŞİM				
Farklı dil seçenekleri var mı?	0	0	0	0
Kurumsal sosyal medya hesabı bulunuyor mu?	0 Başkanın sosyal medya hesapları ulaştırılmamıştır.	1 Belediyenin sosyal medya hesapları bulunmaktadır.	0	1
AÇIKLIK, ŞEFFAFLIK, HESAPVEREBİLİRLİK				
Meclis gündemi verilmiş mi?	1 Güncel ulaşılabilir meclis gündemi Ocak 2022 tarihlidir.	1 Ulaşılabilir en güncel meclis gündemi Kasım 2021 tarihlidir.	1 Güncel ulaşılabilir meclis gündemi Ocak 2022 tarihlidir.	0
Meclis kararları tarihleri ile belirtilmiş mi?	1 Aylık kararlar ulaşılabilir durumdadır.	1 Aylık kararlar ulaşılabilir durumdadır.	1 Meclis kararları tarihli olarak ulaşılabilir durumdadır.	0
Web sitesinde etkinlikler, duyurular ve haberler tarihleriyle birlikte yayınlanıyor mu?	1 Haberler, etkinlikler ve ihale duyuruları bulunmaktadır.	1 Haberler, etkinlikler ve ihale duyuruları bulunmaktadır.	0	1

Web sitesinde büyükşehir belediyesinin vatandaşlara sağladığı çevresel hizmetlerin bir listesi var mı?	1 Stratejik Planda belirtilmiştir.	0,5 Tamamlanan park ve anıtlara ait hizmetler internet sayfasında yer almaktadır.	0	0
Meclis toplantı canlı yayını yerel halk izleyebiliyor mu?		0	0	0
Evrak takip sistemi bulunuyor mu?	1 Evrak Doğrulama Sistemi ve bu konuda eğitim videoları bulunmaktadır.	0	0	0
Çevresel konular ile ilgili kamu ihale ilanlarına yer veriliyor mu?	1	0,5	0	0
İmar Planlarına ulaşım sağlanabiliyor mu?	0	1 İmar Durumu Bilgisi sitede yer almaktadır.	0	0
Kararlar verilirken kent konseyinin görüşlerine yer veriliyor mu?	1 Stratejik Plan hazırlanması aşamasında tüm paydaşlar ile toplantı yapılmıştır.	1 Belediye meclis karar defterinde ilgili faaliyetlerde meclis üyelerine de yer verilmiştir.	0	0
Belediye, Kent Konseyi ve İnternet sitesi dışında, vatandaşların demokratik katılımını sağlayacak kurumsal imkânlar (halk günü, mahalle ziyareti, vb.) sunuyor mu?	0	0	0	0
ÇEVRESEL AÇIDAN 'KATILIM'				
Belediye yerel girişim-sivil toplum bağı var mı?	1 Stratejik Plan hazırlık sürecine ilgili kurum/kuruluşlar da davet edilmiştir.	1	0	0
Belediyeden Vatandaşa İletişim				
Çağrı Merkezi (Alo Belediye) telefon numarası bulunuyor mu?	1 ALO 153	1 444 72 23 SABE	1	1
Çevrimiçi iletişim sağlanabiliyor mu?	1	1	0	1
İletişim Formu var mı?	0	1 Turkuaz Masa	1 Halk Masası	1
Çevresel açıdan soru veya görüşlere yer verilen anket bulunuyor mu?)	0	0	0	0

Anket sonuçları sitede yer alıyor mu?	0	0	0	0
E-Bilgi Edinme olanağı (Bilgi Edinme Hakkı kanunu çerçevesinde büyükşehir belediye ile ilgili bir konuda bilgi edinebilmek için elektronik başvuru yapma imkânı) bulunmakta mı?	0,5	1	1	1
Vatandaşın Belediyeye İletişim				
Bilgi edinme / Öneri/ Dilek / Şikayet Bildirimi için ilgili bir bölüm bulunuyor mu?	1 Dilek-Şikayet Oluştur/Dilek Şikayet Sorgula butonları bulunmaktadır.	0	0	1 Dilek-Şikayet Oluştur/Dilek Şikayet Sorgula butonları bulunmaktadır
Karar verme sürecinde e-oylama mekanizması bulunmakta mı?	0	0	0	0
Katılımcı bütçeleme kapsamında vatandaşların görüşlerine yer veriliyor mu?	0	0	0	0
TOPLAM DEĞERLENDİRME	21	18	7,5	11,5
Puanlama; (1 puan) bilgi mevcut, (0 puan) bilgi mevcut değil, (0,5 puan) bilgi yönlendirmeli / site içi aramada elde ediliyor.				

Tablo 2 incelendiğinde; 0 puanı alan kriterler değerlendirilirken tatmin edici bilgilere ulaşamadığı için herhangi bir açıklama da bulunulmamıştır. Bu çerçevede Adana Büyükşehir Belediyesi; toplamda 21 puan, Sarıçam Belediyesi 18 puan, Ceyhan Belediyesi 7.5 ve Kozan Belediyesi ise 11.5 puan almıştır. Adana Büyükşehir Belediyesi resmi web sitesinin ilçe belediyelerine göre daha yüksek puanlamaya sahip olması olasıdır. Ceyhan İlçe belediyesi ise en düşük puanı almış ve bu konuda geliştirilmesi gerekliliği söz konusudur. Kriterler incelendiğinde ise çevresel çalışmalar konusunda Adana Büyükşehir belediyesi ve incelenen ilçe belediyeleri özelinde raporların, bu konuda bilgilerin bulunması kullanıcılar açısından belediyelere olan tutumların gelişmesi yönünde pozitif etkisi olacağı gerçeği kaçınılmazdır. Bu çerçevede; ilçe belediyelerde çevresel konularda web sitelerinde raporların bulunmayışı eksikliklerdir. Adana Büyükşehir Belediyesi de bu konuda web sitesinde çevresel açıdan gerçekleştirilen faaliyetlerin bulunma oranını arttırmalıdır.

Açıklık, şeffaflık, hesap verebilirlik kavramları 21. Yüzyıl belediye yönetiminde önemli kavramlar olarak nitelenmektedir. Bu açıdan da değerlendirildiğinde halkın verilen değerlendirme kriterlerinin tümüne ulaşması ve 1 tam puanı alması önemlidir. Kriterler incelendiğinde özellikle ilçe belediyelerin bu konuda düşük puanlar aldığı da görülmektedir. Ayrıca karar verme süreçlerinde e-oylama mekanizmasının bulunmaması ise Adana Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri özelinde 0 değerini alan kriter olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Çevresel açıdan katılımı sağlanmasında Beyaz Masa, Turkuaz Masa gibi uygulamaların bulunması ve birebir görüşmelerin telefonda ilgili birimler ile sağlanabilmesi ise bu çerçevede güzel uygulamalar arasındadır.

Sarıçam Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü hizmetlerinde; Tablo 2’de görüldüğü gibi çağrı merkezi ve turkuaz masa kayıtlarından yararlanmaktadır. Bu durum çevresel konularında katılımı destekleyen örnek bir uygulama olarak gösterilebilir.

Tablo 2. Sarıçam Belediyesi, Park ve Bahçeler Müdürlüğü Kamu Hizmet Standartları Tablosu (Sarıçam Belediyesi, 2022).

SUNULAN HİZMETİN ADI	BAŞVURUDA İSTENİLEN BELGELER	HİZMETİ TAMAMLAMA SÜRESİ (EN GEÇ)
Yeşil Alanlarda Ot Temizliği	Dilekçe, e-posta, Turkuaz Masa Kayıtları, Çağrı Merkezi Kayıtları	5 Gün
Çim Biçimi	Dilekçe, e-posta, Turkuaz Masa Kayıtları, Çağrı Merkezi Kayıtları	5 Gün
Oyun Grupları Bakım ve Onarım	Dilekçe, e-posta, Turkuaz Masa Kayıtları, Çağrı Merkezi Kayıtları	7 Gün
Ağaç Budama	Dilekçe, e-posta, Turkuaz Masa Kayıtları, Çağrı Merkezi Kayıtları	Mevsim dahilinde 8 Gün
Ağaç Kesim Talebi (Uygunluğunun Kontrolü)	Dilekçe, e-posta, Turkuaz Masa Kayıtları, Çağrı Merkezi Kayıtları	2 Gün
Bank Talebi	Dilekçe, e-posta, Turkuaz Masa Kayıtları, Çağrı Merkezi Kayıtları	İhale dosyasından karşılandığından 3-6 Ay mevcutta var ise 5 Gün

4. SONUÇLAR

Küresel perspektifte teknolojik boyutta yaşanan gelişmeler, sektörel hizmet ve uygulamaların da ağırlıklı olarak teknolojik tabanlı yürütülmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Elektronik ortamda yürütülen süreçlerin çeşitlilik, kapsam ve kullanıcı sayısı yönünden giderek arttığı günümüz koşullarında, farklı ülke örneklerinin de artış gösterdiği görülmektedir. Yönetim rejimi olarak demokrasiyi benimseyen Türkiye’de çevresel karar verme mekanizmasında yerel yönetimlerin etkinliği ve bu çerçevede verimlilik, şeffaflık, yerelleşme, yönetilenlerin katılımı, temsil vb. kavramlar oldukça önemli konulardır.

Yerel yönetimlerin çevreye ilişkin görev ve sorumlulukları; yönetsel ve kurumsal, teknik, yasal, finansal araçlar ve insan unsuru bağlamında kategorize edilmektedir. Yönetsel ve kurumsal açıdan görevleri; Anakent Belediyesi, İl Özel İdareleri, Köy Yönetimi, Yerel Yönetim Birlikleri ve Özel Çevre Koruma Birlikleri başlıklarında sınıflandırılmıştır. Teknik açıdan görev ve yetkileri ise; planlama, ÇED, yapı denetimi ve imar uygulamalarıdır. Yasal araçlar; yerel yönetimlerin tabi olduğu yasal düzenlemelerdir. Finansal araçlar; Çevre Temizlik Vergisi, Ruhsat Verme Yetkisi, İzin Verme Yetkisi ve sübvansiyonlardır. İnsan unsuru ise STK ve çevre eğitimidir (Zeytin & Kırlioğlu, 2014). Bu kapsamda, yerelde yaşam kalitesinin yükselmesini hedefleyen hizmet ve uygulamalar, yerelde katılımı destekleyici politikalar ve ülkemizin katılımı destekleyen bakış açısı ile desteklenmelidir.

Tüm dünya gündeminde ciddi bir tehdit olarak ortaya çıkan ve devam eden COVID-19 küresel salgını gibi sorunlar, her ülkenin kendi yasal ve yönetsel çerçevesinde belirli önlemler almasına neden olmuştur. Bu kapsamda sunulan çözüm önerileri arasında internet tabanlı erişim sistemi olanakları ile kurumsal ve sosyal konularda farklı gereksinimlerin karşılanması mümkün hale

getirilmiştir (Yalçınkaya, 2021). Bu durum e-devlet ve e-katılım hizmetlerinin vatandaşlar için ne derece önemli olduğunu uygulamalı şekilde görme fırsatı sunmuştur. Böylelikle, çağın koşullarına uygun olarak vatandaşların ilgili kamusal konularda çevrimiçi olarak tartışabilmeleri, aktif katılım sergileyebilmeleri ve yetkililerden anında geri bildirim alabilmeleri ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Gündoğdu, 2021). Bu doğrultuda ifade edilebilir ki; demokrasi ve katılım bağlamında önemli bir yer tutan e-yönetişimin yerel yönetimlerde uygulama olanaklarının yükseltilmesi, çağın gereklilikleri arasındadır. Nitekim, e-yönetişimin bir parçası olan e-belediye uygulamaları giderek yaygınlaşmaktadır (Üzmez, 2019).

Bu çalışmada, yerel yönetimlerde çevresel konulara katılım yaklaşımının değerlendirilmesi kapsamında e-yönetişim sisteminin etkinliği, Adana Büyükşehir Belediyesi, Sarıçam Belediyesi, Ceyhan Belediyesi ve Kozan Belediyesi uygulamaları özelinde incelenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda, yerel demokrasinin desteklenmesi ve çevresel katılımın sağlanmasına yönelik olarak ilgili belediyelerin kurumsal web sayfaları içerik analizine tabi tutulmuştur. Ardından, belediyelerin farklı uygulamalarında çevresel konulara katılım sürecinin nasıl değerlendirildiği üzerine yarı yapılandırılmış görüşmeler ve dilekçeler ile bilgiler edinilerek sonuçlar tartışılmıştır. Çalışma kapsamında yer verilen ve incelenen kriterler doğrultusunda elde edilen çıkarımlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Çevresel konularda, belediyelerin mevcut veri depolama sisteminin belirli bir çerçevede kamu ile paylaşılması ve raporların erişilebilirliği, vatandaşın belediyeye yönelik tutumunu olumlu etkileyen gerekli bir konudur.
- Özellikle ilçe belediyelerinin internet tabanlı kurumsal erişim sayfalarında çevresel konulardaki ilgili raporların yer almaması dikkat çekmektedir ve bu durum ciddi bir eksikliklerdir.
- Adana Büyükşehir Belediyesi internet tabanlı kurumsal erişim sayfasında da çevresel faaliyetlerin ve hizmetlerin paylaşım oranı ve erişilebilirliği arttırılmalıdır.
- Halk katılımlı ve daha demokratik bir kent yönetim modeli adına, yerel yönetimlerde demokrasinin gereklerinin yerine getirilme uygulamaları arttırılmalıdır.
- Etkin çevre yönetimi kapsamında, tüm kesimlerinin erişimini destekleyici katılımcı bir anlayış çağdaş bir yaklaşımdır. İyi örgütlenmiş bir çevre yönetimi, katılım ve denetim mekanizmalarını esas alan yönetim anlayışı içerisinde kamunun dışında örgütlenmiş örgütlü yapılardan meydana gelmelidir.
- Özellikle en etkin ve yetkili aktörler olan merkezi ve yerel yönetim kurum ve kuruluşlarının yanında onları denetleyecek ve kontrol edebilecek STK ve yereldeki vatandaşların etkin rol alması gerekmektedir.
- Yerel yönetimlerde karar verme süreçlerine katılımcılık kapsamında yerel halkın görüşleri ve önerileri dikkate alınmalıdır. Böylece, şeffaflık, yetki devri, katılım, adalet, hesap verilebilirlik gibi demokratik yönetim anlayışının ilkeleri uygulanmış olacaktır. Görüş ve isteklerinin uygulamalarda dikkate alındığını gören yerel halk katılıma daha fazla önem vererek yönetimin gerekli tüm kademelerinde katılımı arttıracak yönde hareket edecektir.

Bu araştırmanın sınırlılığındaki temel unsur; içerik analizi yöntemiyle yapılan araştırmaların ve yarı yapılandırılmış görüşmelerin Aralık 2021-Ocak 2022 tarihle arasında gerçekleşmesi nedeniyle; hızla gelişen ve değişen teknolojik şartlar çerçevesinde ilgili belediyelerin de kurumsal web sitelerinin gelişmesi ile farklı tarihlerde yapılacak analizlerin farklı sonuçlar doğurabileceği gerçeğidir.

Yerel yönetimlerde söz hakkı alan bireyler kendi yaşadıkları ortamın korunması ve geliştirilmesi konusunda alınan kararlara katılım gösterdikleri takdirde; daha fazla bilgi sahibi olacak, görüş ve önerilerini doğrudan iletebilecek, yeni yatırımları koruma-kullanım anlamında daha fazla

sahiplenici ve korumacı olacaklardır. Yönetişim konusunun uygulama alanı doğrudan görülebilecek yalnızca devlet ve bürokrasi yerine; STK, devlet, yerel halk ve özel sektörlerle karşılıklı etkileşim halinde olunacaktır. Kent konseylerinin stratejik raporların hazırlanması aşamalarında görüşlerinin alınması da yerel yönetimlerde etkili yönetişimin temel taşıdır.

On Birinci Kalkınma Planı’nda iyi yönetişim konusuna da değinilmiş; kamu yönetiminde hesap verme sorumluluğunun yerleştirilmesi, katılımcılığın güçlendirilmesi, kamu hizmet sunumunda eşit ve adil muamele yapılmasının sağlanması ve şeffaflığın artırılması temel amaç olduğu vurgulanmıştır.

Sonuç olarak ifade edilebilir ki; e-yönetişim çerçevesinde çevresel karar verme ve uygulama faaliyetlerinde halkın katılımı, salt çevresel tabanlı değil, sosyoekonomik yönden gereksinim-beklentilerin göz önüne alındığı bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi adına oldukça önemlidir. Böylelikle, hem çevre bileşenlerinin hem de kamu yararının gözetildiği uygulamaların artması mümkün olacaktır. Mevcut yasal ve yönetsel çerçeveye dayanarak, toplumun büyük bir kesiminin menfaatine uygun ve bütüncül ve katılımlı karar verme süreçlerinin yürütülmesi zorunlu bir gereksinim olarak ifade edilebilir. “Kamu yararı” ifadesinin, 1982 Anayasası ve ilgili kanunlar çerçevesinde salt sözel boyutta kalmayıp, özellikle yerel yönetimler tarafından yürütülen uygulamalarda ve düzenlemelerde kendine yer bulması oldukça önemlidir.

Yazarların Katkısı

Bu başlık altında “Yazarların makaleye katkıları eşit orandadır.” “1. yazar %40 oranında, 2. yazar %35 oranında, 3. Yazar %25 oranında katkı sağlamıştır.”

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Yapılan çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

KAYNAKÇA

Adana Büyükşehir Belediyesi, (2022). Adana Büyükşehir Belediyesi resmi web sitesi. <https://www.adana.bel.tr/>. adresinden 25 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.

Adana Valiliği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, (2021). ÇED duyuruları. <https://eced-duyuru.csb.gov.tr/eced-prod/duyurular.xhtml>. adresinden 25 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.

Aktel, M. (2009). İl belediye web sitelerinin işlevselliği üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 223-240.

Allen, R.C. (2009). The british industrial revolution in global perspective. *Cambridge University Press*, 331, Cambridge.

Ashton, T.S. (1997). The industrial revolution 1760-1830. *Oxford University Press*, 139. Oxford.

Bağ, F. (2017). *Kentsel alan kullanımlarının Kayseri Kocasinan İlçesi örneğinde ekolojik açıdan incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi] Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Belediye Kanunu. (2005). 3/7/2005 tarihinde kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393-20150404.pdf>. adresinden 22 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- Bilgi Edinme Hakkı Kanunu. (2003). 9/10/2003 tarihinde kabul edilen 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4982.pdf>. adresinden 24 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- Bimay, M. (2021). Çevre yönetiminde merkezi ve yerel yönetimlerin rolüne ilişkin bir değerlendirme. *RESS Journal Route Educational & Social Science Journal*. 8(1), 257-275.
- Boyras, M. (2022). *Otel işletmelerinin çevre yönetim sistemine katılımının engelleyicileri ve çevre yönetimi uygulama düzeyine etkisi*. [Doktora tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Büyükşehir Belediye Kanunu. (2004). 10/7/2004 tarihinde kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5216.pdf>. adresinden 15 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- Çiftçioğlu, H., & Aydın, A.H. (2019). Türkiye’de yerel yönetimler ve çevre sorunlarının çözümündeki sorumlulukları, rolleri ve önemi. *Al-Farabi International Journal on Social Sciences*. 3 (1), 117-128.
- Gardner, G.T., & Stern, P.C. (1996). Environmental problems and human behavior. *Needham Heights, MA, Allyn & Bacon*, 392. US.
- Görün, M. (2006). Yerel demokrasi ve katılım: İzmir, Konya ve Ağrı il genel meclis üyeleri üzerinde bir araştırma. *Journal of Administrative Sciences*, 4(2), 154-189.
- Gündoğdu, H.G. (2021). Web sitelerinin e-katılım düzeyleri üzerine bir araştırma: Türkiye büyükşehir belediyeleri örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(28), 339-367.
- Hacıköylü, C. (Ed.) (2013). Yerel yönetimler, yerel yönetimlerde karar süreçlerine katılım. *Anadolu Üniversitesi Yayını*, 133-152. Eskişehir.
- Hardoy, J.E., Mitlin, D., & Satterthwaite, D. (1992). Environmental problems in third world cities. *London, England, Earthscan Publications*, 302. London.
- On Birinci Kalkınma Planı. (2019). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji Ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2021/02/On_Birinci_Kalkinma_Plani_Ozel_Ihtisas_Komisyonlari_El-Kitabi.pdf. adresinden 25 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2012). 12/11/2012 tarihinde kabul edilen 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130322-2.htm>. adresinden 16 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- Öztaş, C., & Zengin, E. (2008). Yerel yönetimler ve çevre. *Journal of Social Policy Conferences*. 54, 181 – 200.

- Roberts, F.S. (1976). Discrete mathematical models, with applications to social, biological, and environmental problems. Information Systems Division, National Agricultural Library. <https://www.nal.usda.gov/>. adresinden 25 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- Sarıçam Belediyesi. (2022). Plan-Raporlar Bölümü. *Park ve Bahçeler Müdürlüğü*. <http://www.saricam.bel.tr/plan-raporlar/kamu-hizmet-standartlari>. adresinden 25 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- Say, N., & Yücel, M. (2005). Strategic environmental assessment and national development plans in Turkey: Towards legal framework and operational procedure. *Environmental Impact Assessment Review* 26,301-316.
- Şat, N. (2016). Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin genel ağ (web) sitelerinin analizi. *Türk İdare Dergisi*, (482), 183-238.
- Şengül, M. (2002). "Çevre yönetimine halk katılımı yolu olarak "belediye yönetimine halk katılımı", katılımı içselleştirmiş bir yönetim alt dalı olarak "çevre yönetimi". *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 11(2), 25-40.
- T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı. (2009). Kentleşme şurası, yerel yönetimler, katılımcılık ve kentsel yönetim komisyonu raporu, 11-110. <https://kentges.csb.gov.tr/kentlesme-surasi-2009-i-284>. adresinden 25 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.
- Toprak, Z. (2012). Çevre Yönetimi ve Politikası (Üçüncü Baskı). *Albi Yayınları*, 271- 291. İzmir.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 9/11/1982 Sayı: 17863.
- Üzmez, P. (2019). *Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin e-yönetişim uygulamaları: Yerel demokrasi ve katılım açısından bir değerlendirme*. [Yüksek lisans tezi], Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yalçınkaya, N.M. (2019). *Ulaşım sektöründe stratejik çevresel değerlendirme uygulamasının Türkiye açısından irdelenmesi*. [Doktora tezi], Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yalçınkaya, N.M. (2021). COVID-19 Küresel Salgını Sürecinde Sağlık Personellerini Hedef Alan İyileştirici Bahçelerin Önem ve Önceliği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 23 (3), 733-741.
- Yücel, M. (1999). Çevre sorunları. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No:109. *Ders Kitapları Yayın No: A-28*, Adana.
- Yücel, M. (2003, Haziran, 05). Çevresel etki değerlendirmesi ve stratejik çevresel değerlendirmedeki son gelişmeler. Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi, Çevre Sorunları Paneli. Çanakkale, Türkiye.
- Yücel, M. (2010). Doğa koruma. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 265. *Ders Kitapları Yayın No: A-85*. Adana.
- Yücel, M. (2018). Çevresel etki değerlendirmesi. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No:310, *Ders Kitapları Yayın No: A-94*. Adana.

- Yücel, M., (Ed. N.P. Say). (2011). Stratejik çevresel değerlendirme ve planlama, *TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayınları* 2011/2, 1-15. Ankara.
- Zengin, E. (2009). Yerel Yönetimler ve Çevre. *Journal of Qafqaz University, An International Journal, Social Science*. 26, 116-123.
- Zeytin, M., & Kırılıoğlu, H. (2014). Çevre yönetim sistemi ve yerel yönetimler. *The Journal of Academic Social Science*, 2(5), 238-254.
- 2872 Sayılı Çevre Kanunu. (1983). Kanun No: 2872. Kabul Tarihi: 9.8.1983. <https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf>. adresinden 25 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.